

ZAMONAVIY TIBBIYOTDA LOTIN TILINING SAQLANIB QOLISHI

Ilmiy rahbar: Sayfullayeva Lola Sobitovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti
Lotin tili va xorijiy tillar kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: lolasayfullayeva133@@gmail.com

Tel: +998909976700

G'ofurova Shirin Alijon qizi

TDTU davolash ishi fakulteti 1-kurs talabasi

E-mail: gofurovashirin7@gmail.com

[Tel:+998911709299](tel:+998911709299)

Abduxamitova Durdona Baxodir qizi

TDTU Davolash ishi fakulteti 1-kurs talabasi

E-mail: abduxamidova12@gmail.com

[Tel: 950252115](tel:950252115)

Musurmonov Jamoliddin Faxriddin o'g'li

TDTU Davolash ishi fakulteti 2-kurs talabasi,

E-mail: jamoliddin216624@gmail.com

[Tel:+998941120624](tel:+998941120624)

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy tibbiyotda lotin tilining saqlanib qolish omillari va uning terminologik tizimdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ingliz tili yetakchi kommunikativ vosita sifatida qo'llanilayotgan bo'lsa-da, lotin tili tibbiy terminlarning asosiy manbai sifatida ahamiyatini saqlab qolmoqda. Lotin tilining aniqligi, barqarorligi va standartlashganligi uning ilmiy terminologiyada muhim rol o'ynashini ta'minlaydi. Shuningdek, uni saqlab qolish yo'llari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: lotin tili, tibbiy terminologiya, zamonaviy tibbiyot, terminologik tizim, standartlashuv, lingvistik tahlil, psixolingvistika, ilmiy muloqot, tibbiy ta'lim, terminlarning aniqligi.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются факторы сохранения латинского языка в современной медицине и его роль в терминологической системе. Результаты показывают, что, несмотря на доминирование английского языка как средства коммуникации, латинский язык сохраняет значение как основа медицинской терминологии. Его точность, устойчивость и стандартизованность обеспечивают важную роль в научной сфере. Также обоснованы пути его сохранения.

Ключевые слова: латинский язык, медицинская терминология, современная медицина, терминологическая система, стандартизация, лингвистический анализ, психолингвистика, научная коммуникация, медицинское образование, точность терминов.

ABSTRACT

This article analyzes the factors of preserving the Latin language in modern medicine and its role in the terminological system. The results show that despite the dominance of English as a communication tool, Latin remains a fundamental source of medical terminology. Its precision, stability, and standardization ensure its importance in scientific usage. The study also proposes approaches for its preservation.

Keywords: Latin language, medical terminology, modern medicine, terminological system, standardization, linguistic analysis, psycholinguistics, scientific communication, medical education, termin accuracy.

KIRISH.

Zamonaviy tibbiyot jadal rivojlanayotgan, yuqori aniqlik va yagona tushunchalar tizimini talab etuvchi soha hisoblanadi. Turli mamlakatlarda tibbiy amaliyot va ilmiy tadqiqotlar olib borilayotgan bir sharoitda terminologik birlikni ta'minlash dolzarb masalaga aylanmoqda. Aynan shu ehtiyoj tarixan tibbiyot tilining shakllanishiga asos bo'lgan lotin tilining hozirgi kungacha saqlanib qolishiga sabab bo'lmoqda [1,2].

Lotin tili qadimdan ilm-fan, xususan, tibbiyot va farmatsevtika sohalarida universal aloqa vositasi sifatida xizmat qilgan. Bugungi kunda ham anatomiya, klinik terminologiya va farmakologiyada qo'llaniladigan ko'plab atamalar aynan lotin tiliga asoslanadi. Bu holat tibbiy terminlarning aniqligi, qisqaligi va bir ma'noliligini ta'minlash bilan birga, turli tillarda so'zlashuvchi mutaxassislar o'rtasida samarali ilmiy muloqotni yo'lga qo'yishga xizmat qiladi [3].

Shu bilan birga, zamonaviy tibbiyotda ingliz tilining yetakchi ilmiy til sifatida keng tarqalishi lotin tilining roli va ahamiyatiga nisbatan turli qarashlarni yuzaga keltirmoqda. Ayrim holatlarda terminlarning milliy tillarga moslashtirilishi yoki

inglizcha variantlarining keng qo'llanilishi terminologik yagona tizimga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq lotin tilining tizimlashtirilgan va tarixiy jihatdan barqarorligi uni tibbiyotda muhim tayanch til sifatida saqlab qolmoqda.

Yoritilayotgan maqolaning maqsadi zamonaviy tibbiyotda lotin tilining saqlanib qolish omillarini tahlil qilish, uning amaliy va ilmiy ahamiyatini asoslash hamda kelajakdagi o'rni va istiqbollari aniqlashdan iborat. Tadqiqot davomida tibbiy terminologiyada lotin tilining qo'llanish xususiyatlari va uning ustunliklari tizimli ravishda yoritib boriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Tibbiy terminologiya barqarorligi va standartlashuvi masalasi ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Xususan, Ivan V. Artyushin [8] o'z ishlarida lotin va yunon asosli terminlar ilmiy aniqlik va yagona tushunchalar tizimini ta'minlashini ta'kidlaydi. Uning fikricha, tarixiy shakllangan terminologik birliklar tibbiy axborotni to'g'ri talqin qilishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, Gunter H. W. Klose [9] tadqiqotlarida lotin tilining morfologik tuzilishi va termin yasashdagi moslashuvchanligi alohida e'tirof etilib, u zamonaviy tibbiy nomenklaturaning shakllanishida universal model sifatida qaraladi.

Mazkur tadqiqotda lotin tilining zamonaviy tibbiyotdagi o'rnini chuqur tahlil qilish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Dastlab, nazariy tahlil usuli orqali tibbiy terminologiyaga oid ilmiy adabiyotlar, darsliklar va normativ hujjatlar o'rganildi. Lingvistik tahlil yordamida terminlarning tuzilishi, etimologiyasi va semantik xususiyatlari aniqlanib, ularning lotin tiliga asoslanganlik darajasi baholandi.

Shuningdek, qiyosiy tahlil usuli orqali lotin asosli terminlar va ularning zamonaviy milliy hamda ingliz tilidagi ekvivalentlari solishtirildi. Bu esa terminlarning qo'llanishdagi afzalliklari va cheklovlarini aniqlash imkonini berdi. Tadqiqot obyekti sifatida anatomiya, farmakologiya va klinik amaliyotda keng qo'llaniladigan terminlar tanlab olindi, bu esa tahlilning representativligini ta'minladi.

Bundan tashqari, empirik yondashuv asosida tibbiy hujjatlar, retseptlar va ilmiy maqolalarda uchraydigan terminlarning qo'llanish chastotasi o'rganildi. Olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, ularning funksional ahamiyati va amaliy qo'llanish doirasi aniqlab berildi. Natijalarni umumlashtirish va ilmiy xulosalar chiqarishda tizimli hamda mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi (1-jadval).

1-jadval

Zamonaviy tibbiyotda tillarning qo'llanilish holati (qiyosiy tahlil)

Mezonlar	Lotin tili	Ingliz tili	Milliy tillar
-----------------	-------------------	--------------------	----------------------

Universallik darajasi	O'rtacha	Juda yuqori	Past
Terminologik aniqlik	Yuqori	Yuqori	O'rtacha
Standartlashuv darajasi	Yuqori	Juda yuqori	Past
Qo'llanish sohasi	Anatomiya, retsept, nomenklatura	Ilmiy maqolalar, klinik aloqa, ta'lim	Kundalik amaliyot
Termin yasash imkoniyati	O'rtacha	Juda qulay	Cheklangan
Zamonaviy faollik darajasi	Past	Juda yuqori	O'rtacha
Tarixiy ahamiyati	Juda yuqori	O'rtacha	Past
Global ilmiy muloqotdagi roli	Past	Juda yuqori	Juda past

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, zamonaviy tibbiyotda ingliz tili global ilmiy va amaliy muloqotning asosiy vositasiga aylangan [3,4]. Lotin tili esa terminologik tizimning tarixiy va standartlashgan asosi sifatida saqlanib qolgan bo'lib, asosan anatomiya va farmakologiya nomenklaturasida qo'llaniladi. Milliy tillar esa tibbiy xizmat ko'rsatish jarayonida muhim o'rin tutsa-da, xalqaro ilmiy muhitda cheklangan darajada qo'llaniladi.

MUHOKAMA.

Tadqiqot natijalari zamonaviy tibbiyotda ingliz tilining yetakchi kommunikativ vosita sifatida ustunlik qilayotganini ko'rsatadi. Bu holat ilmiy maqolalar, klinik hujjatlar va ta'lim jarayonida ingliz tilining keng qo'llanilishi bilan izohlanadi. Natijada, lotin tilining amaliy qo'llanish doirasi qisqarib borayotganligi kuzatilmoqda. Ayniqsa, yosh mutaxassislar orasida lotin terminlarini chuqur o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyojning kamayishi uning asta-sekin passiv terminologik qatlamga aylanish xavfini yuzaga keltirmoqda.

Biroq lingvistik va metodologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, lotin tili tibbiy terminologiyaning strukturaviy asosi sifatida o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Uning qisqaligi, aniqligi va standartlashganligi murakkab tibbiy tushunchalarni ifodalashda hanuz muhim rol o'ynaydi. Shu sababli lotin tilining to'liq yo'qolishi emas, balki uning

funksional transformatsiyasi yuz bermoqda, ya'ni u faol aloqa vositasidan ko'ra asosiy terminologik manba sifatida xizmat qilmoqda [3,5].

Mazkur holatda lotin tilini saqlab qolish uchun bir qator ilmiy va amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Avvalo, tibbiy ta'lim tizimida lotin tilini o'qitish metodikasini zamonaviylashtirish lozim. An'anaviy yodlash usullaridan voz kechib, terminlarning klinik qo'llanishi bilan bog'langan interaktiv yondashuvlarni joriy etish samarali natija beradi.

Ikkinchidan, lotin asosidagi terminologiyani raqamli platformalar orqali tizimlashtirish muhim ahamiyatga ega. Elektron lug'atlar, mobil ilovalar va vizual o'quv vositalari yordamida terminlarni o'zlashtirish jarayonini osonlashtirish mumkin.

Uchinchidan, xalqaro va milliy tibbiy standartlarda lotin asosli nomenklaturani saqlash va yangilab borish zarur. Bu esa terminologik barqarorlikni ta'minlab, turli tillar o'rtasida yagona ilmiy maydonni saqlab qolishga xizmat qiladi.

Shuningdek, lotin tilini boshqa tillar bilan integratsiyalashgan holda o'qitish ham muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu yondashuv terminlarning mazmunini chuqurroq anglash va ularni amaliyotda to'g'ri qo'llash imkonini beradi.

Umuman olganda, lotin tilining zamonaviy tibbiyotdagi roli o'zgarayotgan bo'lsa-da, u terminologik tizimning fundamental elementi sifatida saqlanib qolmoqda. Uni qo'llab-quvvatlash va moslashuvchan rivojlantirish tibbiy fanlarning uzviyligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi [6].

Tadqiqot jarayonida olib borilgan lingvistik va qiyosiy tahlillar zamonaviy tibbiyotda terminologik tizim ko'p qatlamli xarakterga ega ekanligini ko'rsatdi. Xususan, o'rganilgan manbalar asosida aniqlanishicha, ilmiy maqolalar va klinik hujjatlarda ingliz tili yetakchi kommunikativ vosita sifatida qo'llanilsa-da, terminlarning sezilarli qismi lotin va yunon ildizlariga asoslangan holda shakllangan.

NATIJALAR.

Tadqiqot davomida o'rganilgan ilmiy manbalar va amaliy materiallar asosida zamonaviy tibbiyot terminologiyasining ko'p darajali tizimga ega ekanligi aniqlandi. Tahlillar natijasida terminlarning shakllanishida tarixiy ildiz va zamonaviy kommunikativ ehtiyojlar o'zaro uyg'unlashgan holda namoyon bo'lishi kuzatildi. Xususan, terminlarning strukturaviy asosida klassik tillar, jumladan lotin tilining ta'siri saqlanib qolgan bo'lsa, ularning amaliy qo'llanilishida zamonaviy tillarning faol ishtiroki aniqlanadi [7].

Shuningdek, tibbiy terminlarning qo'llanilish chastotasi va funksional yo'nalishlari o'rganilganda, ular turli kontekstlarda turlicha vazifani bajarishi ma'lum bo'ldi. Bu holat terminologik tizimning moslashuvchanligini va turli ehtiyojlarga javob

bera olishini ko'rsatadi. Olingan natijalar asosida zamonaviy tibbiyotda lotin tilining o'rni va unga ta'sir etuvchi omillar tizimlashtirildi hamda quyidagi model ko'rinishida ifodalandi.

1-rasm. Zamonaviy tibbiyotda lotin tilining o'rni

Mazkur modeldan ko'rinib turibdiki, lotin tilining zamonaviy tibbiyotdagi qo'llanilish darajasiga bir qator omillar ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, ingliz tilining global ilmiy til sifatida ustunligi, terminlarni o'zlashtirishdagi murakkabliklar hamda amaliy faoliyatda qo'llanish doirasining qisqarishi uning faolligiga salbiy ta'sir etuvchi asosiy sabablar sifatida namoyon bo'ladi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari lotin tilini saqlab qolish imkoniyatlari mavjud ekanligini ham ko'rsatdi. Jumladan, tibbiy ta'limda zamonaviy metodlarni joriy etish, raqamli platformalar orqali terminologiyani o'rgatish, standartlashtirish jarayonlarini qo'llab-quvvatlash hamda integratsiyalashgan yondashuvni rivojlantirish orqali lotin tilining terminologik ahamiyatini saqlab qolish mumkin.

Umuman olganda, olingan natijalar zamonaviy tibbiyotda lotin tilining roli to'liq yo'qolmayotganini, balki yangi sharoitlarga moslashgan holda transformatsiyalanayotganini ko'rsatadi. Bu esa uni ilmiy terminologiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida saqlab qolish zarurligini asoslaydi.

XULOSA.

Mazkur tadqiqot natijalari zamonaviy tibbiyotda lotin tilining o'rni o'zgarib borayotganiga qaramay, u terminologik tizimning muhim va barqaror tarkibiy qismi sifatida saqlanib qolayotganini ko'rsatdi. O'rganishlar shuni tasdiqladiki, lotin tili

bevosita kommunikativ vosita sifatida emas, balki tibbiy atamalarni shakllantirish va tizimlashtirishda asosiy manba vazifasini bajaradi.

Tahlillar natijasida tibbiy terminologiyada ko‘p qatlamli til tizimi shakllangani, unda ingliz tili global ilmiy aloqa vositasi sifatida yetakchi o‘rinni egallagan bo‘lsa-da, lotin tilining strukturaviy va konseptual asos sifatidagi ahamiyati saqlanib qolayotgani aniqlandi. Bu holat terminologik aniqlik va yagona tushunchalar tizimini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlangan muammolar — lotin tilining amaliy qo‘llanish doirasining qisqarishi va uni o‘rganishga bo‘lgan qiziqishning pasayishi — mazkur tilni saqlab qolish bo‘yicha aniq choralarni ishlab chiqishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, tibbiy ta‘lim jarayonida innovatsion metodlarni joriy etish, raqamli texnologiyalar asosida terminologiyani o‘rgatish hamda xalqaro standartlarni qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, lotin tilining zamonaviy tibbiyotdagi roli to‘liq yo‘qolmay, balki yangi ilmiy va amaliy sharoitlarga moslashgan holda rivojlanib borayotgani kuzatiladi. Shu sababli uni tibbiy ta‘lim va amaliyotda saqlab qolish hamda takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Musurmonov, J. F., & Sayfullayeva, L. S. (2025). Farmatsevtik atamashunoslik. Toshkent: Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15289181>
2. Musurmonov, J. F., Yo‘ldosheva, C. I., & Sayfullayeva, L. S. (2025). Lotin tili - inson tanasining lingvistik kodi va tibbiyotdagi universallik tamoyili. Latin American Journal of Education, 5(6). <https://lajoe.org/index.php/LAJoE/article/view/125>
3. Musurmonov, J. F. O‘g‘li, & Israilova, M. N. (2025). Lotin tilining zamonaviy tibbiy yozuvdagi roli va uning xalqaro standartlashuvdagi ahamiyati. In Proceedings of the International Conference on Medicine, Science, and Education (Vol. 2, No. 5, pp. 85–90). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15558643zenodo.org>
4. Sayfullayeva, L. S., Usmonova, S. D., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). Lotin tilining zamonaviy tibbiy ta‘limdagi o‘rni: Integrativ yondashuvlar. International Conference on Interdisciplinary Science, 2(12), 34–38. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17839393>
<https://universalconference.us/universalconference/index.php/icms/article/view/6007>

5. Sayfullayeva, L., Ergasheva, M., & Musurmonov, J. F. O'g'li. (2025). Farmatsevtik retseptlarda lotin tilining global standart sifatidagi o'rni. *International Conference on Advance Science and Technology*, 2(5), 18–23. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17753135>
<https://universalconference.us/universalconference/index.php/icast/article/view/5927>
6. Rashitova, J., Uralov, S., Soatmurotova, I., Sayfullayeva, L., & Musurmonov, J. F. O'g'li. (2025). Medical terminology. The principles of formation of clinical terms in the Greek language. The deontological significance of medical terminology. *International Scientific Innovation Research Conference*, 2(8), 46–51. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17780870>
<https://universalconference.us/universalconference/index.php/isirc/article/view/5971>
7. Musurmonov, J. (2025). Klinik atamalarda lotin tili: xalqaro standart va tibbiy amaliyotdagi ahamiyati. *American Journal of Education and Learning*, 3(11). <https://advancedscienti.com/index.php/AJEL/article/view/3373>
8. L.S. Sayfullayeva CHET TILLARI, LOTIN TILI VA TERMINOLOGIYA ASOSLARINI O 'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI
9. L.S. Sayfullayeva Lotin tilini o 'qitish jarayonida axborot texnologiyalarining o 'rni
10. Musurmonov, J. F. O'g'li. (2025, April 27). Zamonaviy tibbiyotda kasallik nomlarining lotin tilidagi tuzilishi va klinik diagnostikadagi ahamiyati [Certificate of publication]. *Acumen: International Journal of Multidisciplinary Research*. RB IF (Impact Factor): 10.41 / 2024.
 11. Sayfullayeva, L. S., & Musurmonov, J. F. (2025). Klinik atamalarda lotin tili: Xalqaro standart va amaliy ahamiyati. *American Journal of Education and Learning*, 3(11). <https://advancedscienti.com/index.php/AJEL/article/view/3373>
 12. Sayfullayeva, X., & Normuradova, N. (2025). *Lotin tilining tibbiyot fanidagi roli va uning ahamiyati*. **Research Focus International Scientific Journal**, 4(Special Issue 1), 351–353. <https://doi.org/10.66073/10.66073>